

POLGÁRI JOG

KÖZGAZDASÁG ÉS PÉNZÜGY

A megtartási jog dologi jellege.*)

Sajátságos jelenség, hogy olyan nagy gyakorlati jelentőséggel bíró biztosítéki intézmény, mint a megtartási jog, dogmatikai szempontból mennyire el van hanyagolva. Még az a kérdés sem tekinthető eldöntöttnek, hogy dologjogi vagy csak kötelmi természetű-e? Grosschmid az idegen dologbeli jogok „mellé helyezett” jognak minősíti (Fejezetek II. 679. old.), Almási szerint csak jogfelfüggesztő ellenjog (Jogtud. Közl. 1899. 275. o.). Legtöbbben „zálogjogszerű”-nek mondják, anélkül azonban, hogy ez a kifejezés a dologi jelleg elismerését foglalná magában.

Ha nem is tulajdonitunk túlságos jelentőséget a dogmatikus minősítésnek, mégis visszás és gyakorlati szempontból is aggályos, hogy kétséges legyen a megtartási jognak dologi joggá vagy kötelmi joggá való minősülése, hiszen ezen fordul meg annak harmadik személyek ellen való érvényesülése.

A megtartási jog jellege körüli homályt részben az a körülmény is okozza, hogy váltakozva használják ezt a kifejezést a visszatartási jog és a visszatartási kifogás kifejezésekkel s így elmosódik a határvonal a megtartási jog és egyéb jogi alakulatok között, amelyek pedig egészen más természetűek.

A viszonos kötelmek körében érvényesíthető visszatartási kifogás (exc. nondum adimpl. contr.) kizárólag kötelmi jogintézmény. Nemcsak dologra, hanem bármely szolgáltatásra alkalmazható, biztosítékadással el nem hárítható, kielégítésre vagy elsőbbségre dologi jogosultságot nem támaszt. Mindazonáltal a visszatartási kifogással élő fél, amennyiben idegen dolgot tart vissza, erre vonatkozó dologjogi helyzetében is változást idéz elő: ha addig csak bírlaló volt, ezután albirtokos lesz, pl. mint a letéteményes vagy a megbízott, aki a dologra fordított költségei miatt tartja vissza a dolgot (Szladits: Dologi Jog 41. old.). A változás azonban csak a birtokosi helyzetre szorítkozik. A visszatartási kifogásból egészen hiányzik az önálló alanyi jogi jelleg, s nem is követelésbiztosító intézmény, hanem a szembenálló viszonos kötelmi követelés erejének lefokozása (Grosschmid Fejezetek II. 648. old.).

*) Részletek egy nagyobb tanulmányból.

Egészen más természetű a birtokos beruházási címen érvényesíthető kifogása, amelyet szintén visszatartási kifogásnak vagy jognak is mondunk: ez nem önálló jog, hanem csak a birtokosi minőség füződvénye, miként a birtokvédelem vagy a jogperben való alperesség. A birtokos dologjogi helyzetének változásáról e kifogás érvényesítése folytán szó sem lehet: az illető marad jó vagy rosszhiszemű birtokos, amilyen volt, s felelőssége sem változik. A dolog kiadásának időleges megtagadása tehát egyszerűen a birtokosi minőséghez füződő előny. Ezt nem lehet valamely követelés biztosítékának tekinteni, már csak azért sem, mert a beruházások megtérítésére nincs a birtokosnak követelési joga.¹⁾

A Mtj. 493. § a német BGB. 1003. § nyomán — a birtokos visszatartási kifogásához még azt a lehetőséget adja hozzá, hogy a birtokos zálogjogi erejűvé fokozhatja joghelyzetét azáltal, hogy felhívja a tulajdonost, hogy költségeit megfelelő idő alatt fizesse meg a dolog kiadása ellenében s e határidő eltelte után a zálogjogi szabályok szerint kereshet a dologból kielégítést. Csőd esetén különben a Cst. 57. § 5. pontja is követeléssé fokozza és zálogjogi erővel liquidálja a dologra való költekezést a meglevő értéktöbblet erejéig.

Még egy másik értelemben fordul elő a „visszatartási jog“ a bérbeadó törvényes zálogjogának védelmére. A szfv. lakbér. szab. rend. 41. §-a szerint a bérbeadó jogosult megakadályozni az ő törvényes zálogjogával terhelt ingók elszállítását a bérlemény területéről. Ez a visszatartási jog addi, amíg a bérlő bent van a bérletben, még csak birtokossá sem teszi a bérbeadót, a bérlő kiköltözésével azonban birtokbavételt jelent. L. Mtj. 1504. § II. bek. is.

Ezekkel a jogi alakulatokkal szemben a megtartási jog kétségtelenül önálló alanyi magánjog, amely a hitelezőt arra jogosítja, hogy adósának az ő birtokába került pénzt vagy ingó dolgait követelésének kielégítéséig vagy annak biztosításáig magánál tartsa. Ennek a magánjognak természetével és erejével kívánunk ezuttal foglalkozni.

Az előbb említett rokon színezetű, de lényegükben egészen eltérő alakulatoktól már elnevezésében is határozottan meg kell különböztetni a megtartási jogot. Azok dogmatikai különválasztására élesen rávilágít már Tury Sándor Kornél fejtegetése (Magyar Jogi Szemle 1921. 122—125. old.) aki igyekszik a jogi ter-

¹⁾ Amíg a tulajdonos a dolgot nem követeli, addig még naturalis obligatio sincs. Ha már követeli és a birtokos perenkívül visszatartási jogával és a perben kifogással él, — akkor meg lehet nat. obl. létezését állapítani, mert a beruházásokért fizetett összeg nem tartozatlan fizetés és nem ajándék. Windscheid Pand. II. 431. §. 18. j., 289. §. 1. j. felveti a kérdést, de nem foglal állást pro vagy contra.

minológiát is tüzetesíteni, amennyiben a keresk. és váltó megtartási jogot mindig e néven említi, evvel szemben azonban a viszonos kötelmek körében előforduló exc. nondum adimpl. contr. esetkörére a visszatartási jog kifejezést „nem tulajdonképeni értelemben“ tartja alkalmazhatónak, míg a magánjogi megtartási jog esetkörét tulajdonképeni értelemben vett visszatartási jognak nevezi.

Ha ezeket a megkülönböztetéseket szigorúan keresztülvinnénk a jogi műnyelvben, akkor nem is volna baj. Ez azonban nem történik meg s nehézkessé is tenné a jogi nyelvezetet. Ezenfelül a magánjogi megtartási jog rovására az elnevezésben is kifejezésre juttatja azt a felfogást, amely szerint a magánjogi megtartási jog nemcsak előfeltételekben és hatályossági fokozatban, hanem jogi természete szerint is különbözik a keresk. és váltó megtartási jogtól. Ezt a felfogást pedig az alábbiak szerint nem fogadhatjuk el.

De ettől egyelőre el is tekintve, az elméletileg és gyakorlatilag is vitás status quo szintjén is kívánatosabb a régi magyar jogban gyökerező^{1a)} megtartási jog kifejezést fenntartani a visszatartási jog helyett, amely a határkérdések elmosódását megkönnyíti.

Mt. javaslatunk nemcsak elnevezésben, hanem szabálytartalomnban is a német BGB. szövegét fogadja el s e ponton szerény véleményem szerint ok nélkül germanizál. A Mtj. álláspontjának lehet tulajdonítani, hogy e kérdéssel újabban foglalkozó jogi íróink közül még azok is, akik a keresk. és váltó megtartási jognak dologi jellege mellett törnek lándzsát (Kálnoki Bedő Sándor K. J. 1930. 109. old.) elejtik a magánjogi megtartás jogot és a gyakorlatban is tért hódít a visszatartási jog kifejezés.

Ezek a jelenségek sajnálatos visszafejlődést jelentenek, sőt a dolgoknak illetén alakulása oda vezetett, hogy egyenesen és tudatosan mellőzik a magánjogi megtartási jog kategóriájának alkalmazását, mint az pl. az Ügyvédi rendtartásnál történt. A Ppé. 18. § alapján joggyakorlatunkban kifejlődött az ügyvéd javára a törvényes zálogjog elismerése ugyanabban az ügyben megállapított és az ügyfél javára megítélt perköltségre. E mellé az új Ügyv. rendtartás javaslata az ügyvéd javára a megtartási jog kiépítését tervezte (102—104. §§). Az ügyvédségnek érdeke s a közérdek sem követelt volna ennél tovább terjedő védelmet. Az Igazságügyi biz. a törv. zálogjogot avval az indokolással tette a megtartási jog helyére, hogy „az ú. n. megtartási jog nem egységes és határozott jogi tartalmu jogintézmény, hanem különböző jogviszonyokban más és más jogosultságot jelent és más

^{1a)} Ökröss Bálint, Jogtud. Közl. 1866. 753. old. felsorolja a megtartási jognak a régi magyar jogban előforduló eseteit.

jogi hatállyal jár, ennél fogva közelebbi tartalmi meghatározás nélkül kétségeket rejt magában.

Fel kell tehát vetni a kérdést, milyen jellegű és erejű védelmet adhat a megtartási jog? Megérdemli-e a mellőzést, vagy életképes és fejlődőképes szabálycsoport-e?

A kereskedelmi és váltójog irodalmában uralkodó felfogásnak találjuk azt, hogy a megtartási jog csupán személyes, csak az adós ellen érvényesíthető jog és nem dologi jog. Ez a konkluziója Helle Károly tanulmányának (A megtartási jog. 1896. 68. old.),²⁾ ez a tankönyvek álláspontja is.³⁾ Ellenkező álláspontot fejt ki Kálnoki Bedő Sándor, aki a keresk. és váltó megtartási jog dologi jellegét az újabb joggyakorlatban mindinkább érvényesülőnek találja és helyesli is ezt, azonban szerinte a dologi erőt csak a megtartási jog kereseti érvényesítése adja meg. (Ker. Jog. 1930. 127. old.)

A magánjogi irodalomban egészen szétágazó, a dologi jellegre általában kedvezőbb véleményeket találunk, de rendszerint nem is teszik fel élesen a megtart. jog dologi vagy kötelmi jellegének kérdését.

Vizsgálva a megtartónak dologjogi helyzetét, azt észleljük, hogy 1. birtokosi viszonylatain a megtartás csak annyiban változtat, hogy ha addig birtokos volt, visszatartás után már birtokos (al-birtokos, mint aki a dolgot saját érdekében ugyan, de nem mint sajátját tartja hatalmában), 2. harmadik személyek ellen csak birtokvédelemben részesül, petitórius keresete nincs, de 3. kielégítési elsőbbsége van 3-ik személyekkel szemben is és 4. az adós ellen kieszközölt ítélettel kielégítési jogosultságot is szerezhet.

A leggyakrabban hangoztatott érv a megtartási jog dologi jellege ellen az, hogy ha a megtartásra jogosult bármely módon kiesik a dolog birtokából, maga a megtartási jog is veszendőbe megy és a dolog visszaszerzésére petitórius keresete nincs. Ilyen keresete valóban nincs, de ennek nem szabad túlnagy jelentőséget tulajdonítani. Hiszen a birtokláshoz fűződő törvényes zálogjogok sem érvényesíthetők petitóriusan (ha pl. a bérlő az ingókat elviszi a bérlemény területéről), másrészt pedig a peti-

²⁾ Helle Károly szembe helyezi a megtartási jogot a zálogjoggal: „Amíg a zálogjog dologi jog és mindenki ellen érvényesíthető, addig a megtartási jog személyes jog, amely csak az adós ellen érvényesíthető.

³⁾ Nagy Ferenc, Keresk. Jog. 138. §. szerint: „nem dologi jog, személyes“. Kuncz Ödön, Keresk. Jog II. 35. old. „Nem dologi, hanem személyes jog“; Bozóky, Keresk. Jog II. 107. old.: „nem dologi jog, csupán az adóssal szemben érvényesíthető“. Ellenk. álláspontot fejtett ki régebben Hexner Jogyud. Közl. 1879. 74. old., újabban Kálnoki Bedő Sándor, Keresk. Jog, 1930.

tórius védelem sem segít az ingóságok 3-ik jóhiszemű és visszterhes szerzőjével szemben (ez ugyanis tehermentesen szerzi a dolgot).

S ha nincs is a megtartási jogosultnak petitórius keresete, azért még nem lehet őt védtelennek tekinteni. Hiszen a birtokvédelem nemcsak a birtokháborítóval szemben védi őt meg (az erre nyitva álló határidőn belül), hanem annak rosszhiszemű singularis birtokutódjával szemben, valamint örökösével, sőt a tőle ingyenesen szerzővel szemben is.⁴⁾ Egészben véve csak csekély kivételes esetkör marad, amelyben a petitórius védelem hiánya a megtartási jogosultat 3-ik személyekkel szemben védtelenül hagyja: a birtokvédelem határidejének elmulasztása, s a nyilvános forgalomban jóhiszemű és visszterhes szerzés esetei.

Az a körülmény, hogy a megtartási jog, miként a bérbeadó és hasznóbérbeadó törvényes zálogjoga is a birtoklás fennmaradásától (illetve az ingóknak a bérlemény, hasznóbérlemény területén való megmaradásától) függő — nem foszthatja meg ezeket a jogosítványokat az alanyi jog jellegétől, csak ideiglenessé és függővé teszi e jogokat. A dologi jogok természetével azonban — legalább a modern jogrendszerekben — nem összeférhetetlen azoknak ideiglenessé vagy függővé tétele.

A pesti tsz. 4240/1934. sz. döntése azt mutatja, hogy joggyakorlatunk még a birtokvédelem határain túlmenő védelemtől sem zárkózik el. Az id. határozat arra az esetre vonatkozik, amikor a megtartónál az adósnak valamelyik hitelezője lefoglalja a visszatartott dolgot és a végrehajtást átszállítással akarja fogatosítani (végr. tv. 76. §) s ha ez megtörténik, a megtartó elveszti birtoklását és birtokvédelemben sem lehet őt ily esetben részesíteni. A szóban forgó határozat függetlenül attól az elsőbségtől, amely a dolog elárverezése esetén illetné a megtartót (erről alább), kimondja, hogy az átszállítást csak úgy lehet elrendelni, ha végrehajtató kötelezettséget vállal arra, hogy követelésének kiegyenlítése esetén az elszállított ingókat a megtartó birtokába fogja visszabocsátani. Kétségtelen, hogy ez a határozat abból a felfogásból fakad, hogy a megtartási jogot 3-ik személyek ellen is védeni kell, tehát a dologi jelleg felé hajlik, de nem

⁴⁾ Ez utóbbi kétséges. Mtj. 461., 462. §§. nem említik az igény-szerzőt azok között, akik ellen sommás visszahelyezést lehet kérni. Úgy vélem azonban, hogy ugyanazt a jogpolitikai álláspontot lehet itt is alkalmazni, amely az ingyenszerző 3-ik jóhiszeműt a jogszerzésből kizárja: „Aki jogát ingyen szerezte, a jóhiszemű jogszerzés által-mára nem hivatkozhatik.“ Szladits Dologi Jog 105. old. Almási szerint a birtokháborítóknak csak a visszterhes és jóhiszemű birtokutódja van megvéde a sommás visszahelyezési keresettel szemben. (Dologi jog I. 146. old.) Mtj. 1505. §. II. bek. a bérbeadó törvényes zálogjogát nemcsak a rosszhiszemű, hanem az ingyenszerző 3-ik birtokos ellen is érvényesíthetővé teszi.

viszi keresztül annak elismerését következetesen, mert a dologi jelleg alapján a döntésnek úgy kellett volna történnie, hogy az átszállítást a megtartási jogosulttal szemben nem lehet kieszközölni, ennek ugyanis dologi erejű joga van, amely a későbbi jogszerzőkkel és foglaltatókkal szemben kizárja a dolognak a megtartó birtokából való elvonását.

Az a körülmény, hogy a megtartási jog csak birtokvédelemmel s nem petitórius keresettel védett s csak a birtoklás tartamára adott jog, a dologi erő megállapítását nem zárja ki. A keresettel érvényesíthetőség nem *conditio sine qua non*-ja az alanyi jognak. Ismerünk csonka kötelmi jogot (*naturalis obl.*), s ezuttal előttünk van egy csonka dologi jog, amelynek nincs dologi keresete.⁵⁾

Különben semmi sem áll útjában annak, hogy joggyakorlatunk vagy inkább törvényhozásunk kiépítse a megtartási jog hatályosabb védelmét és petitórius keresetet is adjon. Kálnoki Bedő Sándor utal is arra, hogy újabb joggyakorlatunk logikus kiépítése volna az, hogy a megtartási jogosultnak petitórius dologi keresetet is adjunk, ezt azonban mégis elhárítja, mondván, hogy ez a megtartási jogot a törvényes zálogjoggal tenné egyenlővé. (Keresk. Jog 1930. 127. old.)

A kielégítési elsőbbség kérdése joggyakorlatunkban sürűbben fordult elő s ebben a kérdésben egyöntetű a bíróságok állásfoglalása, hogy későbbi dologi jogszerzőkkel szemben a megtartási jogosultnak elsőbbsége van.⁶⁾

Az iparos javítási költsége javára is kifejlődött gyakorlatunkban 3-ik személyekkel, sőt korábbi foglaltatókkal szemben is érvényesíthető megtartási jog. Ezt gyakorlatunk a Cst. 57. § 2-ik pontja alapján fejlesztette ki és pedig előbb csak a javítás után foglaltató hitelezőkkel szemben (Debreceni T. Grecsák Dt. III. 420.). Az újabb gyakorlat korábbi foglaltatókkal szemben elsőbbséget ad az iparosnak javítási költségei erejéig, ha a kijavított dolgot még birtokában tartja és ha a dolog a javítás folytán értékesebb lett. Az elsőbbség az értéktöbblet erejéig illeti az iparost. (Kúria 5904/1931. Mezidhraczký Jogesetek II. 403. old.; K. 4299/1934. Grill Dt. 1936. 865. old.). Ezt az elsőbbséget azonban már nem a megtartási jog természetéből származ-

⁵⁾ Rokon eset Grosschmid, Fej. II. 123. §. 59. j-ben említett zálogjog ad *retinendum* játékadósság biztosítására. Csakhogy ennél az esetnél a kötelmi követelés csonkasága csorbítja a zálogjog hatályát, míg a szövegben tárgyalt esetben épen a dologi jogban van a csonkaság.

⁶⁾ Kúria 611. sz. elvi határozata váltói megtart. jogra vonatkozólag. K. 8475/1915. z. M. D. XI. 136.: a kitermelt fára kikötött visszatartási jog elsőbbséget ad a foglaltató hitelezőkkel szemben az árverési vételárra.

tatják, hanem bíróságainkat a jogtalan gazdagodás kizárásának gondolata indítja: a hitelezők ezzel az értéktöbblettel jogtalanul gazdagodnának az iparos rovására.

Az elsőbbség arra az időpontra vonatkozással illeti a megtartót, amikor a megtart. jog gyakorlásának előfeltételei összehatalálkoztak s nem az értesítés, keresetindítás, ítélet stb. későbbi időpontjára.⁷⁾ Egyáltalában itt merül fel az a kérdés, hogy kell-e a megtartási jog keletkezéséhez a hitelezőnek valamely tevékenysége vagy a törvény erejénél fogva keletkezik az? Előbbi mellett érvel Kálnoki Bedő Sándor, aki szerint a perindítás az a tevékenység, amelyhez a megtart. jog keletkezését fűzni kell. Ezt az álláspontját nem tehetem magamévá a következő okokból. A jog gyakorlása feltételezi a jog létezését. Még az ú. n. alakító jogoknál sem a kereset létesíti az alanyi jogot, hanem feltételezi azt, pl. a megtámadási keresetnél. A megtart jog nem is alakító jog, s így az ennek érvényesítésére indított kereset nem is különbözik bármely más jogot érvényesítő keresettől. A megtart. jog iránti perben hozott ítélet annyiban konstitutív, hogy általa felperes kielégítési jogosultságot szerez, de ezt a hitelező avval is megszerezheti, hogy követelését perli és foglalást vezet a saját birtokában levő dologra. Elsőbbséget ez esetben is a megtartási jog keletkezésének időpontja adja.⁸⁾

Elére állítja a megtart. jog megszerzésének időpontját a Cst. 12. § és 13. § második bek. Előbbi szerint a csődnyitás hatályának kezdete után a csődtömeghez tartozó dolgokra nem lehet megtart. jogot szerezni, utóbbi szerint a csődnyitás hatálya előtt szerzett megtart. jogot a csődnyitás után is lehet érvényesíteni és pedig a csődtömeghez tartozó dolgokra végrehajtás elrendelésével és foganatosításával is. Semmi alapja nincs e törvényszövegekben annak, hogy a keresk. megtart. jogot a Cst. 13. § értelmében csak akkor lehetne érvényesíteni, ha a csődnyitás előtt *perben vagy ítélettel* megállapították volna. Az ellenkező nyilvánvaló a Vt. 108. § 3-ik bek.-ből: „a váltóbirtokos le nem járt követelésére nézve is megtartási joggal élhet, ha az adós

⁷⁾ Így Neumann, Keresk. Törv. magy. 294. old. Helle (id. m. 58. old.) még a korábbi zálogjogokkal szemben is elsőbbséget vitat, ez általánosságban nem tartható fenn s nem is tartozik a dologi erőrendés megnyilvánulásához.

⁸⁾ Az értesítés elmulasztása esetén a Kúria többször nyilatkozott úgy, hogy ez nem idézi elő a megtartási jog elvesztését, hanem csak az ebből esetleg származó hátrányért való felelősséget. Kúria 1329/89. Dt. új f. 26. 259., K. 1686/1931. Hiteljogi Dt. XXIV. 98. Grill Dt. 1932. 539. old. Helle, id. m. 58. 59. szerint a keresk. és váltói megtart. jog elsőbbsége nem a keresetindítástól érvényesül, ellenben a magánjogi megtart. jog csak a megállapítására lefolytatott perben hozott ítélet alapján nyújt zálogjogot és ennek nincs elsőbbsége az ítélet előtt foglaltató hitelezők ellen.

csőd alá került stb.“ A megtart. jog egyéb előfeltételeinek ez esetben is a csődnyitás hatálya előtt kellett bekövetkezni, különben a Cst. 12. § a megtart. jog érvényesítését gátolná, az idézett mondat csak a követelés lejárt voltának követelményét engedi el. Ebben az esetben azonban a megtart. jog ir. keresetet a csődnyitás előtt meg sem lehetett volna indítani.

A mondottakat támogatja a kényszeregyességi eljárásra vonatkozó rendelet (1410/1926. M. E.) 21. § 5. bek., amely szerint: „nem lehet továbbá megtartási jogot gyakorolni az adós vagyónához tartozó oly dolgokra és jogokra, amelyek az egyességi eljárás megindítása után kerültek a hitelező birtokába vagy rendelkezése alá“. Ez a szöveg nyilván a hitelező birtokába kerülésnek, mint a megtart. jog egyik előfeltételének időpontját veszi irányadónak és nem a gyakorlásnak az időpontját, amely az eljárása utáni időpontra is eshetik. A ke. rendelet tehát nyilván függetleníti a megtart. jog létesülésének időpontját a hitelező tevékenységétől.

Az elsőbbség is, mint láttuk, független a keresetindítástól, mert hiszen kereset nélkül is, elsőbbségi bejelentéssel történhetik a megtart jog érvényesítése.

A megtartási jog megnyiltának időpontját a Kúria 3404/1930. sz. ítélete (Hitelj. Dt. XXV. 25. o.) is arra az időpontra teszi, amikor érvényesítésének törvényes előfeltételei (így a birtokbavétel is) beállottak. Utólagos rendelkezés — ha azt a megtart. jogosult el nem fogadja — valamint a tulajdonjog utólagos átruházása a megtartási jogot meg nem hiúsíthatja.⁹⁾

A zálogjoggal összehasonlítva a megtartási jog hatását, azt találjuk, hogy utóbbiban meg van mind az a jogosítvány, ami a zálogjog „biztosítási funkcióját“ (Személyi R. J. II. 95.) teszi: a dolog ki nem adása és a kielégítési elsőbbség, de hiányzik a kielégítési jogosultság és hiányzik a petitórius kereset. Továbbá a megtartó hitelező megfelelő biztosíték ellenében kénytelen kiadni a dolgot, míg a zálogjogos csak fizetés ellenében. A megtartási jog erejét tehát akként határozhatjuk meg, hogy a zálogjog biztosítási joghatásait foglalja magában kielégítési jog és petitórius védelem nélkül: tehát csonka zálogjog.

Csőd esetén a Cst. 57. § 4-ik pontja csak a keresk. és váltói megtartási jognak zálogjogi erővel való lebonyolítását rendeli. Ebből azonban nem szabad a contrario következtetést vonni. Ha magánjogi megtartási jognak dologi ereje van, az a csődben is érvényesül, mint külön kielégítésre jogosító dologi jog. Kényszeregyességi eljárásban is mint külön kielégítési jogot kezelik

⁹⁾ Ugyanilyen értelemben határozzák meg a megtartási jog elsőbbségét azok a régebbi döntések, amelyeket K. Bedő Sándor sorol fel idézett tanulmányában.

a megtartási jogot és annak alapján nem quotális, hanem teljes kielégítést szerezhet magának a hitelező. Kúria VII. 6866/1927. sz. ítéletéből: „A kényszeregyességi eljárás tehát nem akadályozza annak, hogy a felperesek a vételügylet hatálytalanná válta folytán nekik visszajáró vételár címén megillető lejárt kereseti követelésük alapján a birtokukban levő alperesi ingókra a Kt. 309. § alapján megtartási jogot gyakoroljanak, *még pedig a 40%-os kényszeregyességi hányadot meghaladó 60% követelésük erejéig is*, mert a megtartási jognak érvényesítése folytán a felperesnek a Cst. 57. § 4. p.-ban kimondott jogszabály megfelelő alkalmazásával ingózálog által biztosított hitelezőkkel azonos jogi elbírálás alá eső, tehát *külön kielégítésre jogosult hitelezőknek tekintendők* s így a birtokukban levő lokomobilból és morzsológépből, illetve értékükből a kényszeregyességi hányadot meghaladó követelésük tekintetében is kielégítést szerezhetnek“. (Jogi Hirlap II. 884.)

A megtartási jog dologi erejéhez fűződő következmények közé számíthatjuk azt, hogy törvényeinkben a megtartási jog a zálogjoggal összefoglalva fordul elő pl. Cst. 12., 13. §§, a kényszerfelszámolási rendelet (920/1917. M. E.) 6. § 6-ik pontja; továbbá az 1885: IX. t.-c. 24. §, 1898: VIII. t.-c. 2. § és 1927: V. t.-c. 59. §, amelyek szerint a postatakarékpénztári betétnek 2000 P-n felüli része mindkét jog alól mentes. Gyakorlatunk pedig a foglalt alóli mentességeket úgy értelmezi, hogy azok a megtartási jog alól való mentességet is megállapítják pl. le nem foglalható eszközökre nincs megtartási jog sem. (K. 606/1929., megbeszélte dr. Vági József P. J. 1930. 407. o.) Ezt tanítja már Grosschmid Fej. II. k. 109. § 31. b. Ide tartozik, hogy a megtartási jog átszállhat az általa biztosított követeléssel (miként a zálogjog is), ellenben a visszatartási kifogás nem. Grosschmid Fej. 109. § 31. a.

A magyar jogban csak a Kt. 309. és a vt. 108. §§ határozták meg általánosságban a keresk. és váltói megtartási jog előfeltételeit, míg a magán jog csak esetről-esetre adott ily biztosítékot a hitelezőnek. A szerződéses megtartási jogon kívül ilyen jogot adtak: a cselédtörv. (1876: XIII. t.-c. 40. §), mezőgazdasági munkaviszonyokban 1898: II. t.-c. 41. §, 1899: XLI. t.-c. 18. §, 1900: XXVII. t.-c. 16. és 33. §§, 1900: XXIX. t.-c. 22. §, 1907: XLV. t.-c. 35. §, a joggyakorlatban: szerződés érvénytelenítése esetén visszajáró szolgáltatásokra kölcsönösen mindkét félnek visszatartási joga van. K. V. 3488/1913. Mj. D. VIII. 139. old.

Az id. törvények olyan jogviszonyokban állapítanak meg visszatartási jogot, amelyekben a szolgáltatások viszonyossága folytán az exc. nondum adimpl. contr. is alkalmazható volna. Fel kell tennünk, hogy ez utóbbinál hatályosabb védelmet akartak juttatni a visszatartási jog statuálásával. Ez a hatályosabb védelem épen az a dologi erő, amely ezekben a jogviszonyokban a

visszatartó javára 3-ik személyekkel szemben is meg van.¹⁰⁾ Külön kérdés, amelynek taglalásába ezuttal nem bocsátkozom, hogy a fent említett törvények alapján milyen jogosítványokat tulajdonítsunk a visszatartónak, ha pénzüsszegeket tart vissza.

A Mtj. 1132. § már általános szabályt proponál s visszatartási jogot ad connexitás esetére („ugyanannak a jogviszonynak alapján“), továbbá a dologra tett költekezés valamint a dolog okozta kár esetére. Ezenfelül egyes más esetekben is, így Mtj. 578. § a találónak ad visszatartási jogot a talált dologra költségkövetelésének és találódijának kiegyenlítéséig, Mtj. 680. § pedig a haszonélvezőnek adja azt a jogot, hogy költekezésből eredő követelésnek kielégítéséig a haszonélvezet tárgyát — ha az ingó dolog — visszatarthatja. A Jav. nem határozza meg az így megállapított visszatartási jogoknak hatályát 3-ik személyekkel szemben, ami könnyen arra vezethet, hogy majd tiszta kötelmi jogi hatályt tulajdonítanak azoknak.

De lege ferenda pedig a gazdasági élet követelménye a megtartási jognak minél erőteljesebb kifejlesztése és dologi biztosíték módjára dologi erővel való kiépítése. A megtart. jog a gyakorlati jogéletben nemcsak gazdasági jelentőségével, hanem perelhárító kihatásával is a leghasznosabb jogintézmények közé tartozik. Az idevonatkozó judikatura talán épen azért nem éri el azt a sűrűséget, amelyet ennek a jognak gyakorlati jelentősége érdemelne, — mert a megtartási jog gyakorlása a legtöbb esetben megelőzi és szükségtelenné teszi a pert. Az adós annak nyomása alatt inkább teljesít, s még talán akkor sem perel, ha adott esetben a megtart. jog előfeltételeit vitássá lehetne tenni.

Egészséges jogélet örömmel kell, hogy felhasználjon minden eszközt arra, hogy az adóst kötelességének teljesítésére szorítsa. Az adósvédelmi szabályhullámok mindig beteg közgazdasági helyzet tünetei. A jogot pedig nem a beteg, hanem az egészséges gazdasági élet részére kell szabályozni.

Szembe kell néznünk avval a ténnyel is, hogy a háború óta az adósvédelem elsődrendű jogpolitikai szempont s csupán alkalmazásának mértéke körül vannak ingadozások. Mégis végig vo-

¹⁰⁾ Dezső Gyula (Szolgáltatás és ellenszolgáltatás a kötelmi jog körében. Klny. 56. old. 313. j. s 58. old.) élesen megkülönböztetendőnek mondja a visszatartási jogot a megtart. jgtól, de nem tűnik ki, hogy miben látja a különbséget, mert az, hogy a Kt. 309—310. szerinti megtart. jog „kizárólag biztosítási jellegű“, nem elég a megkülönböztetésre, hiszen u. ott 57. old. rámutat az exc. non adimpl. c. és a tulajdonképi biztosítékadással elhárítható visszatartási jog közti különbségre. Utóbbi is kizárólag biztosítási jellegű. Végh Artur id. tanulmánya (M. Ig. 1881.) együttesen tárgyalja és jellegében egymástól nem különbözteti meg a magánjogi és a keresk. jogi megtart. jogot.

nul e rendellenes jogfejlődési szakon is az a mélyen gyökerező tudat és szükséglet, hogy a kötelmi jog egésze a hitelezőt védő, biztosító, kielégítő jogi mechanizmus. A kötelmi jog egész rendszeré elveszti gyakorlati jelentőségét az adósvédelem túlságba vitelével.

Jogpolitikai szempontból nemcsak meg kell állapítanunk, hogy a megtartási jog életképes és szükséges intézmény, hanem fel kell ismernünk annak szükségét, hogy ezt az intézményt minél világosabb és határozottabb dogmatikai kiképzéssel állítsuk a gazdasági élet szolgálatába, s különösen, hogy meg kell adnunk e hitelbiztosítóknak a dologi erőt s azt következetesen alkalmaznunk kell.

Dr. Személyi Kálmán.

JOGALKOTÁS.

Uj jogszabályok.

Az állampolgárság igazolása ügyében kiadott 31.700/1937. B. M. számú rendelet kiegészítése és annak a községi illetőségi ügyekben megfelelő alkalmazása tárgyában hozott 1938. áprils 22-én hatályba lépett 34.500/1938. B. M. számú rendelet (B. K. 89. szám).

Az állampolgársági bizonyítvány kiállítására vonatkozó kérvények előterjesztésének szabályozása tárgyában kiadott 31.700/1937. B. M. számú rendelet megjelölte, hogy a bizonyítványok kiállításáért a folyamodóknak kérvényükhöz milyen okmányokat kell csatolni.

Ezt a rendeletet az 55.400/1937. II. B. M. számú rendelet azzal a rendelkezéssel egészítette ki, hogy a magyar állampolgárság megállapításához és okirati igazolásához szükséges valamennyi okmányt eredetben kell a folyamodóknak kérvényükhöz mellékelni.

Amennyiben ezeknek az okmányoknak felülvizsgálata során az 1895. évi október hó 1-e előtti időből bemutatott származási okmányok (felekezeti, születési, házassági, halotti anyakönyvi kivonatok) hitelessége tekintetében bármily kétség merülne fel, a 31.700/1937. B. M. sz. rendeletben megnevezett hatóságok tartoznak minden esetben a felekezeti anyakönyveknek a származási hely szerint illetékes hazai törvényhatóság levéltárában őrzött másodpéldányaiból a vonatkozó anyakönyvi esetekről szószerint egyező hiteles kivonatokat bekérni és ezeket az iratokhoz csatolni. Abban az esetben, ha a folyamodó személyi okmányai élesatoft területéről származnak, a folyamodó részéről bemutatott származási okmányt a felmerült kételyek megemlítésével a belügyminiszterhez kell felter-